Darülfünun İlahiyat Fakültesi, Fakülte Meclisi'nin Kurulması ve İlk Meclis Zabıtları (1911-1912)

Ali ARSLAN, Prof. Dr.
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Atıf- Arslan, A. (2007). Darülfünun İlahiyat Fakültesi Fakülte Meclisi'nin kurulması ve ilk meclis zabıtları (1911-1912). *Değerler Eğitimi Dergisi, 5* (13), 9-36. © Değerler Eğitimi Merkezi.

Özet- Osmanlı Devleti'nde modernleşme hareketi neticesinde Avrupa tarzında bir üniversite Darülfünun adıyla 1845 yılında kuruldu. 1900 yılana kadar üç kez fasılalarla açılıp kapanan üniversite, bu tarihten itibaren eğitimine aralıksız devam etti. 1900 senesinde aynı zamanda İlahiyat Fakültesi (Ulum-ı Şeriye) bölümü de hizmete girdi. İstanbul Üniversitesi'nin ikinci kez yeniden yapılandırılması döneminde akademik ve bilimsel özgürlüğün geliştirilmesi amacıyla fakülte ve meclisleri de yeniden düzenlendi. Bu kapsamda İlahiyat Fakültesi Meclisi de 24 Aralık 1911 senesinde çalışmalarına başladı. Bilindiği kadarıyla bu meclis ve bu meclise ait zabıtlar, Türk yüksek öğretiminde bu kapsamdaki ikinci örneği teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler- İlahiyat Fakültesi, İlahiyat, İstanbul Üniversitesi, Eğitim.

Giriş

Kuruluş ve gelişme dönemlerinde, bulundukları devir itibariyle başarılı olan medreselerin eski konumlarını koruyamayıp, örgün eğitim-öğretim müessesesi niteliğini kaybetmesi yeni arayışların ortaya çıkmasına neden olmuştu. Yeni açılması düşünülen eğitim kurumlarının medrese sisteminin dışında Avrupaî modelinde açılmasına karar verilmiş ve bu karar XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren özellikle askerî alanda uygulanmaya başlanmıştı. Bu süreç gittikçe hızlanarak, ilk, orta, lise seviyesinde olduğu gibi, Üniversite kademesinde de Avrupaî tarzda bir kurumun açılması ile neticelenmiştir. Osmanlı Devleti'nin Avrupalılaşma sürecin-

de bir Darülfünun kurma fikri ilk defa 1845 yılında Muvakkat Maarif Meclisi tarafından ortaya konmuştu (Arslan, 2004: 20). Bu Muvakkat Maarif Meclisi'nde, Meclis-i Vâlâ üyesi Reisü'l-ulemâ payeli Abdülkadir Bey başkanlığında, Vak'anüvis Esat Efendi, Keçecizade Mehmed Fuad Efendi (Paşa), Recai Efendi, Dar-ı Şura-yı Askeri azası Arif Hikmet Bey, Fetva Emini Arif Efendi, Meclis-i Vâlâ azası Said Muhib Efendi ve Mekteb-i Fünun-ı Harbiye Nazırı Emin Paşa bulunmaktaydı. 13 Mart 1845 tarihinden itibaren haftada iki gün toplanmak üzere onbir aylık bir çalışma neticesinde Muvakkat Meclis'in hazırladığı rapor Meclis-i Vâlâ'ya takdim edilmişti (İhsanoğlu, 1990).

Meclis-i Muvakkat raporunda Darülfünun fikri ortaya atılmasına rağmen niteliği tam olarak açıklanmamış, muğlâk kalmıştır. Bu hususa 21 Temmuz 1846'da yayınlanan resmî bir bildiri ile açıklık getirilmiş, Darülfününun orta eğitimin (Rüşdiye'lerin) üzerinde üçüncü eğitim-öğretim kademesi olarak düzenlenmiştir (Unat, 1964: 90-91).

Yukarıdakilerden anlaşılacağı üzere Darülfünun'un öncelikli gayesi memur yetiştirmek değil üniversitenin var oluş amacına uygun insan yetiştirmektir. Bu da raporda "ikmâl-i kemâlât-ı insaniye" olarak belirtilmiştir (Arslan, 1995: 20-25).

Darülfünun'un Kuruluş Teşebbüsleri

Darülfünun'un kuruluş kararından sonra, geniş bir binanın inşasına başlandı. Bu binanın Darülfünun için fazla büyük olduğu düşüncesiyle 6 Mart 1865'te tamamlanan bina Maliye Nezareti'ne devretti. Darülfünun'un için küçük bir binanın yapılmasına 26 Mart 1865'te başlandı ve 1869'da tamamlandı. Halen ayakta olan bu bina, bugün Çemberlitaş'ta Basın Müzesi olarak kullanılmaktadır (İhsanoğlu, 1990: 705-706).

1863 yılında Darülfünun binasının açılmasının zaman alacağı göz önünde bulundurularak Darülfünun'un resmen açılışına kadar bazı derslerin halka açık konferans tarzından yapılması Sadrazam Fuat Paşa tarafından kabul edildi. İnşaatı devam eden binanın bazı odaları dershane şekline sokularak 13 Ocak 1863'de Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye âzâsından Edhem Paşa'nın nezaretinde konferanslara başlanmış ve bunlara Mart 1865'e kadar düzenli olarak devam edilmiştir.

İlk Darülfünun teşebbüsünün başarısız olması üzerine, yeniden Darülfünun açılma çalışmalarına başlandı. Bu arada medrese ve askerî okullar dışındaki hemen hemen bütün eğitim öğretim kurumlarını Maarif Nezareti çatısı altında toplayan, merkezileşmesini ve düzenli işlemesini sağlayan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi hazırlanmıştı. Bu nizamnameye göre Darülfünun; Hikmet ve Edebiyat Şubesi, İlm-i Hukuk Şubesi, Ulum-ı Tabiiye ve Riyaziye Şubesi'nden meydana geliyordu. 20 Şubat 1870'te Sadrazam Ali Paşa'nın da hazır bulunduğu bir törenle Darülfünun-ı Osmanî açılmıştı. Ağustos 1870'te öğrencilerin büyük çoğunluğu bir üst sınıfa geçmişlerdi. Darülfünun 1873'te kapatılmıştır (Arslan, 1995: 33-38). Fransız modeline göre örgütlenmesi düşünülen Darülfünun'un fiili özerkliğe sahip bir kurum olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır (Arslan, 2004: 30-35).

1873'te Darülfünun-ı Osmanî'nin kapatılmasına rağmen, Batı tarzında bir üniversite kurma teşebbüslerine devam edilmiştir. Üçüncü teşebbüs Galatasaray Sultanîsi binasında açılan Darülfünun-ı Sultanî'dir. 1874 yılında Maarif Nâzırı Safvet Paşa tarafından Avrupa üniversiteleri model alınarak Mühendis Mektebi ile Hukuk Mektebi'nin içinde bulunduğu Darülfünun-ı Sultanî kurulmuştu. Daha sonra Darülfünun-ı Sultanî'ye bir Edebiyat Mektebi de ilâve edilmîşti.

Mekteb-i Sultani ile beraber Darülfünun'un da idareciliğini yürüten Sava Paşa'ya göre, Darülfünun'un Tıp, Fen, Edebiyat, İlahiyat ve Hukuk mekteplerinden oluşması gerekirken, Tıp ve İlahiyat mekteplerinin açılmamasının sebebi, ülkede mevcut Tıbbiye'nin Tıp karşılığı, medreselerin de İlahiyat karşılığı olarak kabul edilmesi olduğundandır. Bu Darülfünun-ı Sultanî de 1877-78 öğretim yılı sonunda kademeli olarak kapatılmıştı (İhsanoğlu, 1990: 55-56).

Darülfünun'un Daimi Olarak Kuruluşu ve İlahiyat Fakültesi'nin Açılışı

Bir üniversitenin kurulmasının şart olduğu hususunda kanaatlerin yoğunlaşması üzerine Darülfünun, nihayet II. Abdülhamid'in tahta geçişinin 25. yıldönümünde, 1 Eylül 1900'de resmen açılmıştır. Açılan Darülfünun'un resmî adı Darülfünun-ı Şâhâne'dir. Darülfünun, Ulum-ı Aliye-i Diniye, Ulûm-ı Riyaziye ve Tabiiye ile Edebiyat şubelerinden oluşuyordu. Ulum-ı Aliye-i Diniye Şubesi'nin öğretim süresi dört yıldı. Edebiyat ile Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nin öğretim süreleri üç yıldı.

Darülfünun-ı Şâhâne'nin Yönetimi

Darülfünun-ı Şâhâne'nin yönetimi, II. Abdulhamid döneminin genel özelliği olan merkezden yönetme anlayışına uygun olarak tanzim edilmişti. Darülfünunun başında bir müdür ve bu müdîre yardımcı olmak üzere her şube için birer müdür muavini bulunacaktır.

Darülfünun Müdürü, Maarif-i Umûmiye Nezâreti'nin takriri ile Padişah tarafından nasb ve tayin olacaktır. Müdür, nizâmnâmenin hükümlerinin uygulanmasını sağlayacak; memurlar, muallimler ve diğer çalışanların hal ve hareketlerine nezaret edecek; her altı ayda cereyan eden muameleleri; lüzumlu görülen değişiklik ve ıslâhâtı yazı ile Maarif-i Umûmiye Nezâreti'ne bildirecek; her yıl Darülfünûn'un gelir ve masraf bütçesini ve bunun kati muhasebesini Maarif Nezâreti'ne bildirecekti.

Müdür muavinleri, görevli oldukları şubedeki muallim ve memurların görevlerini vaktinde ve zamanında yapmalarına, talebelerin derslere devam ve hareketlerine dikkat edecekler ve şubelerin her türlü ahvalinden mes'ul olacaklardı (Arslan, 1999: 412-413).

İlahiyat Şubesi

Öğretim süresi dört yıldı. Öğrenci sayısı 30 kişiden oluşacaktı. 1900'de alınan ilk talebelerin Darülfünun'a kayıt yaptırabilmeleri için 18 yaşından büyük olmamaları şarttı. İyi ahlâk sahibi; Mekteb-i Sultanî, Ticaret, Darüşşafaka ve İdadî mezunları ile bu okulların mezunları derecesinde malumatı haiz olduklarını imtihanla ispat edenler, Darülfünun'a kabul edileceklerdi.

Bu fakültede şu dersler okutulacaktı:Tefsir-i Şerif, Hadis-i Şerif, Usul-i Hadis, Fıkıh, Usul-ı Fıkıh, İlm-i Kelam, Tarih-i Din-i İslam.

Darülfünun'dan mezun olacak öğrencinin ilk önce son sınıf derslerinden, sonra da mensup olduğu bölümün bütün derslerinden yapılacak sözlü imtihanda başarılı olması gerekiyordu. Ayrıca, imtihanlarda başarılı olan öğrencinin ilmî bir konuda bir çalışma yapması gerekiyordu (Arslan, 1995: 47-54).

II. Meşrutiyet Döneminde Darülfünunun Yeniden Yapılandırılması

II. Meşrutiyet döneminde Maarif Nazırı Emrullah Efendi tarafından savunulan Tubâ Ağacı Nazariyesi ile eğitim sisteminde düzenleme ve iyileştirmenin ilk eğitimden değil üniversiteden başlanması gerektiği görüşü

(Akyüz, 1985: 279)[1] Darülfününun yerinin daha iyi anlaşılmasına yardım etmiş ve yeni yönetimin Darülfününa daha fazla ilgi göstermesine yardımcı olmuştu.

Avrupâi Bir Kavram Olan Fakülte Tabirinin Kullanılmaya Başlanması

Tanzimat döneminde Avrupaî bir tarzda üniversite kurulması kararlaştırılmasına rağmen kavram olarak Darülfünun seçilmiş ve bu günkü fakülte karşılığı olarak ta "şube" tabiri kullanılmaya başlanmıştı. 1900 tarihinde kurulan İstanbul Darülfünunu'nda da üniversite ve fakülte kavramları kullanılmamıştı. Ancak II. Meşrutiyet Dönemi'nde bu alanda farklı bir uygulamaya gidilmiş, Şube ve Fakülte karışık olarak kullanılmaya başlanmıştır. Nizamnamelerde genellikle şube kullanılmakla birlikte fiilen fakülte kavramı yerleşmiştir.

Hatta 1911-12 tarihli Edebiyat ve İlahiyat Şubeleri Meclis Defterinde bile "Ulum-ı Şeriye Fakültesi" ibaresi kullanılmasında bir mahzur görülmemiştir (Gencer & Arslan, 2004: 62). Esasında 1900'den itibaren Darülfünun'da şube olarak adlandırılmalarında Fakülte kastedilmiş, bugün bizim bölüm karşılığında ise kısım kullanılmıştır.

II. Meşrutiyet Dönemde Darülfünun Yönetimi

1- Darülfünun Meclisi

Darülfünûn Meclisi'nin kimlerden oluştuğu ve vazifelerinin neler olduğu hususunda bir bilgiye 1911 tarihli talimatnâmede ve 1912 tarihli nizâmnâmede rastlanmamaktadır. Ancak 1912'de bir Darülfünûn Meclisi kurulmasına karar verilmişti. Fakültelerdeki Muallim Meclislerinin mukarrerât-ı inzibâtiyesinden dolayı fakülte reisi, müdürü ve haklarında cezâ tayin olunanlar Darülfünûn Meclisi'ne mürâcaatla itiraz etmek hakkına sahiplerdi. Darülfünûn Meclisi kurulana kadar itirazlar, Meclis-i Maarif'e yapılacaktı (Darülfünûn ve Şu'abâtının İnzibâtına Dâir Nizâmnâme [DFŞİN], m.12, 1329). Bir fakültenin muvakkaten kapatılması için Darülfünûn Meclisi'nin reyinin alınması gerekirdi. Ancak Maarif Nâzırı icab eden durumlarda re'sen de fakülte kapatabilirdi.

1 Emrullah Efendi'nin fikirlerine karşı sert eleştiriler yazan Hüseyin Cahit, ilk eğitime önem vererek eğitim ve bilginin yayınlaştırılması gerektiği ve ilmin okul binası olmadığını vurgulamıştı (Olgun, K. (2002). II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı basınında bir eğitim kurumu olarak Darülfünun (1908-1912). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*. 2, 191.)

Fakülte Meclislerince hazırlanan ders programlarını "Darü'l-fünûn Meclis-i Umûmîsi" kabul ve tasdik ederdi.

2- Meclis-i Müderrisîn/ Meclis-i Muallimîn/ Fakülte Meclisi

Üniversitedeki hocalardan oluşan bu meclise İstanbul Darülfünûn'u Talimatı'nda (1911) Müderris Meclisi, 1912'deki Darülfünûn ve Şu'abâtının İnzibâtına Dair Nizâmnâme'nin başında Muallimler Meclisi olarak yer almasına rağmen, daha sonra Fakülte Meclisi olarak kaydedilmektedir. Fakülte Müdürü Maarif Nezâretince tayin edilirken fakülte reisi fakülte meclisince seçiliyordu.

Fakülte Meclisi, her ders yılı sonunda bir sonraki ders yılının programını hazırlayarak Darülfünûn Meclisi'ne teklif ederdi. Her dönem görülecek derslerin kaç saat olacağını, Fakülte Meclisi tarafından tesbit edilirdi. Muhtelif sınıflarda işlenen bir dersten her sene imtihan yapılmayıp dersin sona erdiği yılda yapılması veya fakültenin bütün sınıflarında görülen derslerin ikiye ayrılması Fakülte Meclisi tarafından gerçekleştirilirdi.

Darülfünûn'a devam edenlerle rü'ûs imtihanlarına katılan adayların imtihan esnasında veya imtihan vesilesiyle Darülfünûn nizamlarına aykırı harekette bulunanlar hakkında disiplin cezâları, talebelerin kayıtlı ve ilgili oldukları fakültenin meclisi tarafından verilecektir.

3- Fakülte Meclisi

Fakülte Meclisi'nin vereceği cezalar şunlardır:

- Tekdir
- Bir yılı geçmemek üzere yeniden kayıt yapma ve imtihanlara girmeme cezası.
- Bir yılı geçmemek üzere geçici olarak fakülteden ihrac.
- İki seneyi geçmemek üzere ihrac.
- Darülfünun'dan daimi olarak ihrac.
- En fazla iki seneliğine bir şube veya fakültenin bir veya bir kaç dersinden yapılacak imtihanlara kabul edilmeme.
- İki seneyi geçmemek üzere resmi ve özel bütün fakülte ve yüksek okullara devamdan men cezası.

Adli mercileri ilgilendiren suçlar ise mahkemeler tarafından sonuçlandırılırdı.

4- Fakülte Reisi ile Müdürü

Fakülte Meclisi'nin reisidir. Maarif Nezareti tarafından tayin edilen Fakülte Müdürü ile beraber fakülteyi idare eder. Fakülte dahilinde nizam ve disiplinin bozulması halinde Fakülte Meclisi Reisi'nin reyi alınarak veya doğrudan doğruya Darülfünun Müdürü'nün bildirmesi ile bir derse veya sınıfın derslerininin tamamına ara verilirdi. Burada Fakülte Müdürü'nün devre dışı kalması yönetimde Fakülte Reisini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca öğrencilerle ilgili cezaları Fakülte Meclisi'nin vermesinden dolayı, bu meclisin reisi olan Fakülte Reisi yönetiminde daha yetkili olduğu anlaşılmaktadır (Arslan, 1999: 415-425).

5- İlahiyat Fakültesi Meclis Zabıt Defteri'nin Bulunuşu

Nizamnamelerde Darülfünun'un fakültelerinde fakülte meclislerinin varlıklarına atıf yapılmasına rağmen bu meclislerin tutanakları hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştı. Fakülte meclisleri hakkındaki defter Prof. Dr. Ali İhsan Gencer tarafından Edebiyat Fakültesi'nde 1973 yılında bulunmuştur. İlahiyat Fakültesi Meclisi Zabıt Defteri, Prof. Dr. Ali İhsan Gencer ile birlikte Edebiyat Fakültesi Meclis Zabıt Defteri'ni 2004 yılında yayınlama çalışması sırasında Edebiyat Fakültesi Meclis Zabıt Defteri'nin diğer tarafında olduğu tesbit edilmiştir. İlahiyat Fakültesi Meclis Zabıt Defteri[2] ile Edebiyat Fakültesi Meclis Zabıt Defteri iki yönlü tutulan tek defterin içinde bulunmaktadır.

İki fakültenin meclis zabıtlarının aynı defterde olması bu iki fakültenin öğretim üyelerinin iki fakültete de ders vermelerinden kaynaklanmış olmalıdır. Böyle bir uygulamaya gidilmesinde, iki fakültenin de meclislerinin reisliklerinin Abdurrahman Şeref tarafından yürütülmesi ile iki fakültenin fakülte müdürlüklerinin de İsmail Hakkı tarafından yürtülmesinin önemli rolü olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

6- İlahiyat Fakültesi Meclisi'nin Fiilen Kuruluşu

II. Meşrutiyet döneminin hürriyet ortamında fakültelerin de kendi kendilerini yönetme istikametinde önemli bir adım atılarak 1911 yılı sonlarında Darülfünun'un şubelerinde birer Meclis-i Muallimin kurulması Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından İstanbul Darülfünunu'na bildirilmişti. Ma-

2 İlahiyat **Fakültesi Meclis-i Muallimîn Zabıt Defteri,** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi arşivinde bulunmaktadır.

arif Nezareti tarafından "Darülfünun Şubelerinde Mecâlis-i Muallimîn'in Vezâifini Mübeyyin Talimat" başlığını taşıyan tüzük İlahiyat Fakültesi Meclis-i Muallimîn Zabıt Defteri'nin ilk sayfasına kayd edilmişti.

Bu talimatnamenin manasını kısaca günümüz Türkçesi ile şu şekilde ifade edebiliriz. Her şubenin muallimlerinin tabii üye olduğu Meclis-i Muallimîn gizli oy ve ekseriyetle bir yıl müddetle bir reis ile aynı şartlarda bir katip seçecekti. Fakülte reis ve katibinin atanması için Maarif Nezareti'nin tasdiki gerekecekti. Reis ve katibin katılmadığı toplantılarda en yaşlı üye reise ve en genç ise katibe vekalet edecekti.

Ayda bir defa toplanma mecburiyeti olan Meclis-i Muallimîn, Reis'in daveti üzerine fevkalede de toplanabilirdi. Azanın yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça Meclis-i Muallimîn tarafından karar alınamazdı.

Meclis-i Muallimîn, ders programlarını ıslah veya değiştirme ile yeni ders ilavesini bir mazbata ile Maarif Nezareti'ne bildirecekti. Bir öğretim üyesinin dersten meni veya tedrisatın muvakkaten iptaline karar vererek bunu Maarif Nezareti'ne bildirecekti. Yeni muallim alınırken iki adayı tespit ile Maarif Nezareti'ne iletmek ve öğrenci ile öğretim üyesi arasındaki tedrisatla ilgili ihtilafları halletmek te Meclis-i Muallimîn'in görevleri arasında idi (Arslan & Gencer, 2004: 54)[3].

Bu ilk talimattan sonra, Maarif Nezareti bu talimattaki eksikliği fark etmiş ve fakülte meclislerinin çalışmalarına daha da genişleten bir yazıyı fakültelere göndermişti. Bu; öğretim üyelerinin sıhhat veya özel sebeblerden dolayı izine ayrılma ve izine ayrılan öğretim üyelerinin yerlerine vekillerinin tayin edilmesi hakkında fakülte meclislerinin yetkili kılınması hakkında idi (İlahiyat Fakültesi Meclis-i Muallimîn Zabıt Defteri (İFMMZD, s.5)[4]. Böylece öğretimin aksamaması açısından fakülte meclisleri önemli bir yetki ile donatılmış ve bakanlık bürokrasisinden kurtulmuştu.

7- İlahiyat Fakültesi Meclis-i Muallimîn'in İlk Toplantısı

Maarif Nezareti'nin Darülfünun'un her şubesinde yani fakültesinde bir Meclis-i Muallimîn kurulması talimatı üzerine, Ulûm-ı Aliye-i Dîniye Şubesi Meclis-i Muallimîn'i 11 Kanun-ı Evvel 327 tarihindeki ilk içtimaını gerçekleştirmiştir (İFMMZD, s.6). Bu tarih, bu ana kadar elimizdeki bil-

3 Maarif Nezareti'nden her şubede bir meclis kurulması hakkındaki talimat hem İlahiyat Fakültesi Defteri (İlahiyat **Fakültesi Meclis-i Muallimîn Zabıt Defteri, s. 5**) hem de Edebiyat Fakültesi Meclis Zabıt Defteri'nin başına kaydedilmiştir.

4 **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sekreterliği'nde bulunmaktadır.**

gilere göre, yüksek öğretim tarihimizde fakülte meclisleri arasında çalışmaya başlayan ikinci fakülte meclisidir. Fakülte meclislerinden ilk olarak faaliyete geçen, İlahiyat Fakültesi'nden üç gün önce yani 8 Kanunuevvel 1327 (21 Aralık 1911) tarihinde olmak üzere Edebiyat Fakültesi Meclis-i Muallimîni'dir (Arslan & Gencer, 2004: 55-56).

İlahiyat Fakültesi Meclisi öğretim üyelerinin en kıdemlisi olan Abdurrahman Şeref Bey'in riyaseti altında ve muallimînden Ahmet Mithad, Abdüllatif, Şükrü, Mustafa Asım, Hasan Fehmi, Mehmed Said, Ahmed Na'im, Müdir İsmail Hakkı, Kamil Beyefendilerin hazır bulunması ile toplanmış ve İsmail Hakkı, Mekkî Efendi'ler de yazılı vekelat ile bu ilk toplantıda temsil edilmişlerdi (İFMMZD, s.7).

8- İlahiyat Fakültesi Meclisi'nin İlk Toplantılarında Görev Yapan Öğretim Üyeleri.

II. Meşrutiyet dönemi başlarında İlahiyat Fakültesi'nin öğretim üyesi kadrosunda bulunan isimleri şöyledir:

Abdurrahman Şeref, Mustafa Asım, Hasan Fehmi, Mekkî bin Azûz, Abdüllatif, Sırrı, Mehmed Said, Ahmed Mithad, Hüseyin Avni, Ömer Hayri, Asım, Kamil, Hakkı, Manastırlı İsmail Hakkı, Ahmed Naim, Şükrü Efendi, Şevket Bey, Şakir Efendi, Efdal, Mes'ud, Hamdullah Subhi, Ziyaeddin, Mehmed Akif, Es'ad Efendi.

İlahiyat Fakültesi'nde görev yapan bu öğretim üyelerinin o dönemin en önde gelen ilim ve fikir adamları olduğu görülmektedir.

9- İlahiyat Fakültesi Meclisi'nin Müstakil Faaliyetlerine Son Vererek Edebiyat Fakültesi Meclisi ile Birlikte Toplanmaya Başlaması

İlahiyat Fakültesi Meclisi müstakil olarak altı içtima yapmış ve Maarif Nezareti'nin 10 Nisan 1328(23 Nisan 1912) tarihinde Darülfünun Edebiyat ve Şeriye şubeleri için yeni bir programın tertip edilmesini istemesi üzerine iki fakülte meclisi birlikte çalışarak yeni program hazırlamaya başlamıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu tarihten sonra iki fakülte birleşmemiş sadece bir program hazırlamak için ortak toplanmaya başlanmıştır. Programı hazırlamak için kurulan komisyon Edebiyat ve Diniye şubeleri için ayrı ayrı kurulmuş, hazırlanan yeni müfredat da her fakülte için ayrı ayrı hazırlanmıştır. İlahiyat Fakültesi ile ilgili bu dö-

nemde yapılan çalışmalar Edebiyat Fakültesi Meclis Zabıtları içerisinde bulunmaktadır.

10- Edebiyat ve İlahiyat Fakültesi İçin Yeni Bir Programın Hazırlanması

İdari alanda düzenlemeleri yapan II. Meşrutiyet yönetimi müfredat bakımından da Darülfünun'da düzenlemeler yapılması için çalışmalar başlatmıştı. Maarif Nezareti 10 Nisan 1328(23 Nisan 1912) tarihinde 250/144051 numaralı yazı ile Darülfünun Edebiyat ve Şeriye şubeleri için yeni bir programın tertip edilmesini istemişti. Bundan sonra ortak olarak toplanmaya başlayan Edebiyat ve İlahiyat fakülteleri meclisinin başkanlığını Abdurrahman Şeref Bey yapmaya başlamıştı. Bu çerçevede Edebiyat ve Şeriye fakültelerinin meclisleri ortak olarak toplanarak biri İlahiyat Fakültesi diğeri ise Edebiyat Fakültesi olmak üzere iki ayrı encümen seçmişti. Bu encümenler gerekli incelemeleri yaptıktan sonra hazırlayacakları raporu iki fakültenin ortak olarak toplanacak meclisine sunacaklardı. Bu encümenlerin üyeleri şunlardan oluşmuştu.

Edebiyat Şubesi : Hüseyin Daniş Bey, Mehmet Akif Bey(Ersoy), Ahmed Naim Bey, Ahmed Midhat Bey, Efdal Bey, Ahmed Hikmet Bey, Hamdullah Suphi Bey(Tanrıöver).

İlahiyat Şubesi : Abdüllatif, Asım Efendi, Kamil Efendi, Ömer Hayri Efendi, Ahmed Midhat Efendi, Mekki bin Aziz-Şükrü efendiler, Manastırlı İsmail Hakkı Efendi.

Bu komisyonlar çalışarak iki fakülte için birer reform programı hazırlayarak Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri ortak meclisine sunmuştu. Meclis 28 Mayıs 1328(10 Haziran 1912) tarihinde Esad Efendi riyasetinde toplanarak bu komisyonların raporlarını görüşerek aynen kabul etmişti. Kabul edilen mazbatada, özellikle II. Meşrutiyet döneminde tedrici olarak bir gelişme göstermesine rağmen yeterli görülmemişti. İlim ve fennin ortaya çıktığı yer olan Şark'ın yeniden ihyası ve "fıtrat-ı necibe-i Osmaniye"ye layık ve onun kabiliyetine uygun bir atılım yapılması için reformun yapılması gerektiği belirtilmişti.

Ancak Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri Ortak Meclisi tarafından hazırlanan reform tasarısı Maarif Nezareti'nce kabul edilmemişti. Bunun üzerine 5 Ağustos 1328(18 Ağustos 1912) tarihinde toplanan meclis Ahmed Naim, Abdüllatif Mustafa Asım ve Efdalüddin Beylerden oluşan yeni bir komisyon kurmuştu. Bu komisyon bir hazırlık sınıfının açılması ve Elsine

Şubesi'nin ilgasından kalan para ile Edebiyat ve İlahiyat fakültelerine lazım olan derslerin ilavesi sağlayacak bir düzenleme yapacaktı.

Komisyon tarafından hazırlanan Islahat Mazbatası Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri Ortak Meclisi tarafından incelenerek kabul edilmişti. İlk ıslahat projesinde bölümlere ayrılarak geniş olarak hazırlanan müfredat, bu defa daha basitleştirilerek ve daha önce konması düşünülen derslerin pek çoğundan vazgeçilerek hazırlanmıştı. Fakültelerin istekleri ile Maarif Nezareti'nin ayırabileceği bütçe arasında bir orta yol bulunmaya çalışılmıştı.

Fakat bu proje de yürürlüğe girmemişti. Bunun yerine 9 Ağustos 1328 tarihinde Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri Müdürü İsmail Hakkı Bey'in teklif ettiği proje mecliste görüşülerek kabul edilmişti. Bu proje ile derslerin sayısında daha da azaltmaya gidilmişti. Ders programlarını ıslahat ile ilgili Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri Ortak Meclisi tarafından son toplantı 9 Eylül 1328(22 Eylül 1912) tarihinde yapılarak, nihai karara varılmıştı (Arslan & Gencer, 2004: 21-24).

Sonuç

Avrupaî tarzda bir Darülfünun yani üniversitenin kurulması 1845 tarihinden itibaren gündeme gelmiş, 1863, 1870 ve 1874 tarihlerinde yapılan teşebbüsler daimi hale dönüştürülmemişti. İlk defa II. Abdülhamid tarafından 1900 tarihinde kurulan Darülfünun kesintisiz olarak çalışmaya başlamıştı. Kurulan bu Darülfünun'un bir fakültesi de İlahiyat Fakültesi idi.

Gittikçe gelişme ve yenileşme gösteren Darülfünûn özellikle II. Meşrutiyet döneminde gerçek bir üniversiteye dönüşmeye başlamıştı. Bu dönemde özerk yönetimin en önemli kademesini oluşturan Fakülte Meclislerinin kurulması 1911 yılında gerçekleştirilmişti. Öğretim üyelerinin tabi üye olduğu bu meclisler tedrisatı yürütme, disiplini sağlama ve öğretim üyelerini tesbit etmeleri sayesinde etkinlikleri oldukça önemli idi.

Bu güne kadar ulaşabildiğimiz kayıtlara göre ilk defa toplantılara başlayan fakülte meclisi Edebiyat Fakültesi'ninki olmuştur. Bunu üç günlük fark ile Darülfünun İlahiyat Fakültesi Meclisi takib etmiştir. Bugün elimizde sadece ikisi bulunan bu fakülte meclis zabıt defterleri, bilimsel özerkliğin gelişmesini pratik olarak bize gösteren son derece önemli kayıtlardır. Günümüzde bile fakültelerin özerk yönetime sahip olmadıkları dikkate alındığında, 1911-1912 yılına ait bu kayıtların önemi daha iyi kavranabilir.

Kaynakça

Arslan, A. (2004). *Kısırdöngü / Türkiye'de üniversite ve siyaset***.** İstanbul: Truva Yayınları.

İhsanoğlu, E. (1990). Darülfünun tarihçesine giriş. *Belleten*, *210*, 701-702.

Unat, F. R. (1964). *Türk eğitim sisteminin gelişmesine genel bir bakış*. Ankara:MEB.

Arslan, A. (1995). *Darülfünun'dan üniversiteye*. İstanbul: Kitabevi.

Arslan, A. (1999). Türkiye'de üniversitenin kuruluşu ve yönetimindeki değişiklikler (1869-1946). *Yeni Türkiye*, *23-24*, 412-413; 415-425.

Akyüz, A. (1985). *Türk eğitim tarihi***.** Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Gencer, A., & Arslan, A. (2004). *Edebiyat fakültesi tarihçesi ve edebiyat fakültesi ilk meclis zabıt defteri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Darülfünûn ve Şu'abâtının İnzibâtına Dâir Nizâmnâme (1329).

İlahiyat Fakültesi Meclis-i Muallimîn Zabıt Defteri. (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sekreterliğinde bulunmaktadır).

Ek 1

İlahiyat Fakültesi Meclis-İ Muallimîn İlk Zabıtları

ULÛM-I ALİYE-İ DÎNİYE ŞUBESİ'NİN MECLİS-İ MUALLİMÎN MUKARRERATINA MAHSUS DEFTERDİR

(Sayfa 5)[5]

Darülfünûn şubelerinde Meclis-i Muallimînin Vezâifini Mübeyyin Talimat

Birinci Madde: Darülfünûn'un her şubesinde o şubenin muallimlerinden mürekkeb bir Meclis-i Muallimîn teşkil eder. şube muallimleri içlerinden birini re'y-i hafî ve ekseriyetle ve bir sene müddetle reis ve birini dahi yine aynı şeraitle kãtip intihâb ederler. Reis ve kâtibin memuriyetleri Maarif Nezareti'nin tasdikine iktiran ettirilir. Reis veya kâtip mezunen bir mahalle azimet eylediği veyahut mazereten bir içtimada bulunamadığı takdirde muallimînin en kıdemlisi riyasete ve en genci de kitabete vekalet eder.

İkinci Madde: Her şubede Meclis-i Muallimînin ayda bir kere içtima etmeleri muktefidir. Ancak lüzum görüldüğü takdirde reisin daveti üzerine suret-i fevkaladede dahi içtima eyler. Meclis-i Muallimîn, azanın nısfından bir ziyadesi hazır olmadıkça ittihaz-ı mukarrerat edemez. Müdirler heyet-i talimiyeye dahil olmasalar bile bu meclisin azasındandırlar.

Üçüncü Madde : Meclis-i Muallimîn'in vezâifi ber-vechiatidir.

Ders proğramlarının ıslâh ve tadiline veyahut yeniden bir ders ihdasına lüzum görüldüğü takdirde keyfiyeti ba mazbata Maarif Nezareti'ne beyan eylemek, lede'l–îcab bir muallimin muvakkaten tedristen men'i veya bir sınıfda kezalik muvakkaten tedrisatın tadili lazım gelir ise bu babda karar ita ile keyfiyeti esbâb-ı mucibesiyle beraber derhal Maarif Nezareti'ne bildirmek münhal olacak bir muallimin için iki namzed intihâb ve Maarif Nezareti'ne inhâ etmek ve muallim tayin oluncaya kadar tedrisatın teehhürden vekayesi için münhal muallimliğe bir vekil tayin eylemek, imtihân-ı umumîlerde heyet-i mümeyyizeyi tayin etmek, büdcede her sene mahsus

5 Bu defterin ilk dört sayfasına herhangi bir şey kaydedilmemiş olup, ilk yazılı sayfası beştir. Defterdeki sayfa tertibi dikkate alınarak biz de "5" olarak kayıt ettik.

olan mebaliğe göre kütüphane ve labaratuvarlar vesaire için mübayaa olunacak kitâb ve alâtın ve edevat-ı fenniye vesair levazım-ı tedrîsenin defterini tertib etmek, muallimîn ile talebe arasında sarf-ı tedrîsâta müteallik tehaddüs edecek ihtilâfâtı hal ve fasl etmek, şahadetname ita edilecek talebenin esamisini mübeyyin cedvelleri tasdik eylemek, talebeden birinin mektepde bekası caiz olamayacak derecede büyük bir kabahati görülüyor ise muvakkaten veya katiyyen terkîn-i kaydına karar vermek ihtilâsât-ı ilmiye ve fenniyenin ıslâh ve tevhidine itina ve Maarif Nezareti'nden tevdi olunacak evrak üzerine beyan mütalaa eylemek.

Ahiren Nezaret-i Celile'den fıkra-i atiyede Meclis-i Muallimîn vezâifi cümlesinden olmak üzre gönderilmiştir.

Esbâb-ı sıhhiye veya hususiyeden dolayı eyyamı dersiye esnasında muallimîn canibinden verilecek mezuniyet istidalarının tedkiki ile tervic veya redleri hakkında karar vermek, muallimleri tarafından tevcih olunacak muavin ve muinler hakkında bir karar ittihaz eylemek.

(Sayfa 6)

"Meclis-i Muallimînin Birinci İçtiması"

Meclis-i Muallimîn'in 11 Kanun-ı Evvel 327 tarihindeki ilk içtimaı muallimînin en kıdemlisi Abdurrahman Şeref Beyefendi'nin riyaseti altında ve muallimînden Ahmet Mithad, Abdüllatif, Şükrü, Mustafa Asım, Hasan Fehmi, Mehmed Said, Ahmed Na'im, Müdir İsmail Hakkı, Kamil Beyefendilerin ve İsmail Hakkı, Mekkî Efendi'lerin vekalet-i tahririyeleriyle vuku' bulup ber-vech-i ati mukarrerat ittihaz olunmuştur.

"1" Meclis-i Muallimîn vezaifini mübeyyin talimata tevfikan icra kılınan intihabda meclis-i muallimîn riyasetine ekseriyet-i ara ile Tarih-i Asr-ı Hâzır muallimi Abdurrahman Şeref Bey Efendi hazretleri ve kitabetine Tarih-i Din-i İslâm muallimi Mehmet Kamil Efendi intihâb olunmuş ve intihâb-ı vaki kendi taraflarından kabul olunmuştur.

"2" Meclis-i Muallimîn tarafından ittihaz edilecek kararların müdiriyet vasıtasıyla Nezâret-i Celile'ye arz olunması ittifak-ara ile karargir olmuştur.

"3" Muallimler meyanında mazeret-i meşru'alarına mebni on beş gün müddet derslerine devam edemeyecek zevâtın yerine tayin edilecek vekillerin doğrudan doğruya şube-i mezkure müdiriyet tarafından intihâb ve tayin edilmesi bi'l-ittifak takarrür etmişdir.

"4" Üçüncü ve dördüncü seneler Siyer-i Nebevi muallimi Ali Fahri Efendi'nin hastalığına mebni, Hadis-i şerif muallimi Hacı Şükrü Efendi'nin vekalet etmesi bi'l-ittifak tensib edilmiştir.

"5" Siyer-i Nebevi muallimi Ömer Hayri Efendi meselesi hakkında bazı mualliminden müteşekkil komisyon-ı mahsûsa fezlekesi kıraat olundu. İcra kılınan müzakere neticesinde tarafımızdan şu hadise tefeyyüç olunmuş ve tekerrür etmemek şartıyla muallim-i mûmaileyhin derslerine devamına ve bu kararın müdiriyet vasıtasıyla kendisine tebliğ olunmasına bi'l-ittifak karar verilmiştir.

"6" Meclisin hîn-i inikadında hazır bulunamayan muallimlerin ita-yı rey hususunda diğer bir muallimi tahriren tevkil edebilmeleri, ancak bir muallimin yalnız bir muallime vekalet edebilmesi ve ittihâz-ı mukarrerat için muallimîn-i aded-i mürettibinin sülûsü bizzat hazır bulunmuş karargir olmuştur.

(Sayfa 7)

Meclis-i Muallimînin İkinci İçtimaı

Meclis-i muallimînin 8 Kanun-ı Sani 327 tarihindeki ikinci içtimaında Reis Abdurrahman Beyefendi hazretlerinin bulunamaması cihetiyle muallimînden en kıdemlisi bulunan Mustafa Asım Efendi'nin riyaseti ve muallimînden Abdüllatif, Ahmet Mithat, Sırrı, Şükrü, Mustafa Asım, Mehmet Said, Hasan Fehmi, Ahmet Na'im, Müdir İsmail Hakkı, Kamil Bey Efendi'lerin huzuriyle ve Manastırlı İsmail Hakkı Efendi Abdüllatif Efendi'nin, Mustafa Asım Efendi namına Hasan Fehmi Efendi'nin vekalet taharirîyeleriyle müzakere olunmuş ve mevâd-ı atiye hakkında ittihaz-ı mukarrerat olunmuştur.

"1" Meclis-i Muallimîn riyaset ve kitabeti hakkında olup mucebinceye iktiran eden mekâtib-i aliye müdûrüyetinin sureti âtiye kaydolunan derkenarı kıraat olunmuşdur.

Mucebinceye iktiran eden mekâtib-i âliye müdiriyetinin derkenarı sureti

Darülfünûn Ulûm-ı Aliye-i Dîniye Şubesi Meclis-i Muallimîn Riyaseti'ne ekseriyet-ara ile intihâb olunan Tarih-i Asr-ı Hâzır muallimi Abdurrahman Şeref Bey Efendi hazretleriyle kitabete intihab edilen Tarih-i Dîn-i İslam muallimi Mehmet Kamil Efendi'nin tasdik-i memuriyetleri hususuna müsaade-i celîle-i nezaretpenahileri şâyân buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i men lehü'l- emrindir. 20 Kanun-ı Evvel

"2" Darülfünûn talimatında inhilal eden bir muallimliğe talimata tevfikan Meclis-i Muallimînce iki namzed intihâbı lüzumu münderiç ise de namzed intihabı hususunda aza-yı mürettebece bir zatın namzed ittihazına müttefikan karar verildiği takdirde yalnız onun intihabıyla iktifa edilerek ikinci bir namzed intihab edilmemesi icab-ı maslahata daha muvafık görülerek keyfiyetin makam-ı nezarete arzı ekseriyetle karargîr olmuşdur.

"3" Darülfününca tedris edilmekde olan fünûnun kitabet şeklinde tab'ı talebe için mûcib-i suhûlet ve istifade olup ötedenberi mektepçe tab' edilmekde olan mecmua için şehrî ihtiyar olunagelmekde olan mesarif-ı tab'iye mikdariyete nazaran bunun için senevî 500 lira kadar bir meblağ tahsis edildiği takdirde bunun mesarif-i lazımeyi baliğen mebaliğ temin edemeyeceğine ve bu parenin nısfına karib bir mikdarı talebeye aid satış hasılatından temin edilmekle beraber haricen vukubulacak sarfiyatın da bu mikdara zam ve ilavesi halinde mebâliğ-i masrûfenin telafisi daire-i imkanda bulunduğuna binaen bu husus için ber-vech-i muharrer 500 liranın mesarif büdcesinden tahsisi lüzumunun makam-ı Nezaret-i Celîle'ye arzına bi'l- ittifak karar verildi.

"4" Darülfünun muallimlerinden başka mekatib-i saire muallimlerinden bazıları bazı hususat hakkında Meclis-i Muallimîne ba-istidaname müracaat etmeleri üzerine muallimîn-i saireye aid ahval ve muamelat hakkında Darülfünun Meclis-i Muallimîni bir re'y ve karar itasına salahiyetdar olmamakla beraber keyfiyetin makamı nezarete arzına ekseriyetle karar verildi.

"5" İkmal imtihanı için tayin olunan müddet zarfından müracaat etmeyen bazı efendiler ahiren imtihan olunmaları için bazı mertebe izar beyaniyle müracaat etmiş olmalarına nazaran bademe bu yolda imtihan için vukubulacak müracaatlar katiyyen kabul ve tervic edilmemek şartiyle icra-yı imtihanlarına karar verildi.

Azûz Efendi namına Şevket, Şevket, Hasan Fehmi, keza muhalif Ahmet Hikmet, beşinci maddeye muhalif Ahmet Naim, Mehmed Akif, Sırrı, Katib Kamil, Reis Vekili Mustafa Asım, Mesud Efendi namına Mustafa Asım, Ahmed Midhad Efendi namına Hakkı, Ziyaeddin, Hakkı, Fehmi, Abdüllatif Efendi namına Kamil

(Sayfa 8)

Meclis-i Muallimînin Üçüncü İçtimaı

Meclis-i Muallimîn'in 29 Kanun-ı Sani tarihindeki işbu içtimaı, Reis Abdurrahman Şeref Beyefendi bulunamamış muallimînden en kıdemlisi olan Abdüllatif Efendi'nin riyaseti ve azadan müdir İsmail Hakkı, Mehmed Said, Hüseyin Avni, Mustafa Asım, Ömer Hayri, Mehmed Esad, Kamil Bey Efendi'lerin huzuru ve Manastırlı İsmail Hakkı Efendi namına Abdüllatif Efendi'nin, Şakir Efendi namına Mehmed Said Efendi'nin, Ahmed Mithad Efendi namına müdir Hakkı Bey'in vekalet-i tahririyeleri vukubulmuş ve ber-vech-i ati mukarrerat ittihaz olunmuşdur.

"1" Darülfünunda inhilal edecek muallimlik hakkındaki müsteşar Said Beyefendi'nin müdiriyete gönderilen tezkire-i cevabiyesi kıraat olunmuşdur.

Tezkire-i Mezkure Sureti

10 Kanun-ı Sani 327 tarih ve 113 numaralı tezkire valaları cevabıdır. Darulfünun'da inhilal edecek bir muallimlik hakkında Meclis-i Muallimîn canibinden iki namzed gösterilmesi olbabdaki talimatname mukteziyatından olduğu ve iki namzed bulunamadığı takdirde bir namzed ile iktifa olunması zaruri bulunduğu cihetle ona göre ifâ-yı muamele olunmasının Meclis-i Muallimîne tebliğ buyurulması mütemennadır, efendim. 16 Safer 330 ve 13 Kanun-ı Sani 327.

Maarif-i Umumîye Nazırı Namına Müsteşar Said

"2" Hasan Fehmi Nezaret-i Celile'den bir buçuk mah müddetle mezun olmasına mebni birinci ve ikinci senelerdeki Fıkıh ve Hikmet-i Teşri' derslerinden ikinci sene Fıkıh dersine Hafız Mehmed Said Efendi'nin ittifâkârâ ile vekalet etmesi.

"3" Mustafa Asım Efendi Nezaret-i Celile'den bir buçuk mah müddetle mezun olmasına mebni ikinci sene Usûl-ı Fıkıh dersine, Muavin Şevket Efendi'nin vekalet etmesi.

"4" Ömer Hayri Efendi bir mah müddetle mezuniyet talebinde bulunduğundan birinci ve ikinci senelerdeki Siyer-i Nebevi derslerine Muavin Şevket Efendi'nin vekâlet etmesi. Ve bu zevatın zaman-ı mezuniyetleri vekillerinin derse mübaşeretinden muteber olması.

"5" Hasan Fehmi Efendi hakkında birinci sene talebeleri tarafından verilen şikayetname münderacatı tedkik olunmak üzere birinci sene murahhaslarının gelecek içtimada bulunmaları.

"6" İhtiyat sınıfı talebesinin iki sene devam ve bi'l imtihan isbat-ı iktidar ettikden sonra İdadi derecesinde tahsil görmüş addolunmalarına dair sınıf-ı mezkûr muallimleri tarafından verilen raporun ulûm-ı riyaziye ve tabiîye muallimîn-i kiramın mütalaaları olunmak üzere şube-i mezkureye tevdii karargir olmuşdur.

Ömer Hayri, Mustafa Asım, Avni, Mehmed Said, Hakkı, Manastırlı İsmail Hakkı Efendi namına Abdüllatif, Katip Kamil, Mehmed Esad, Reis Vekili Abdüllatif, Ahmed Mithad Efendi namına Hakkı.

(Sayfa 9)

Meclis-i Muallimînin Dördüncü İctimâ'ı

Fi 5 Şubat 327 tarihinde vukû'bulan Meclis-i Muallimîn dördüncü ictimâ'ı Reis Abdurrahman Şeref Beyefendi hazretlerinin riyâseti ve azâdan Abdüllatif, Şükrü, Sırrı, Mehmed Said, Ahmed Naim, Müdir İsmail Hakkı, Mustafa Asım Efendi'lerin huzuru ve Manastırlı İsmail Hakkı Efendi namına Abullatif Efendi'nin, Esad Efendi namına Müdir İsmail Hakkı Bey'in, Şakir Efendi namına Mehmed Said Efendi'nin vekalet-i tahririyeleri müzâkere olunmuştur.

Darülfünun Ulum-ı Aliye-i Diniye şubesi birinci sınıf talebeleri tarafından Hikmet-i Teşrî' Muallimi Hasan Fehmi Efendi'nin adem-i devamı ve ders takrîrinde zaafı ve sene ibtidasından beri bir forma tertîb ve tab'ıyle istifâde-i tullâbın nâkıs kalması hakkında müdiriyete i'ta edilen şikayetnâme Meclis-i Muallimîn'de kırâet olundu ve sınıf-ı mezkûr murahhasları celb olunarak istizâh-ı keyfiyet olundu. Mûmâileyhin za'af-ı takrîri hususunda talebe tarafından dermiyân olunan i'tirâz kabul edilmemiş . Ma'maâfih devam ve formaları vaktiyle yetiştirmeğe i'tinâ etmesi hususunun bir buçuk ay mezûniyetle dışarıya azîmet eden muallim-i mûmâileyhe avdetinde beyan edimesi ve işbu müddet zarfında muallimînden Mustafa Asım Efendi'nin vekâlet etmesi tezekkür edilmiştir. Fi 5 Şubat sene 8

Reis Abdurrahman Şeref

Ahmed Naim, şevket Bey namına Ahmed Naim, Şakir Efendi namına Mehmed Said, Mehmed Said , Avni, Efdal, Şükrü, Abdullatif, Mes'ud,

Ömer Hayri Efendi namına Mustafa Asım, Hamdullah Subhi, Mustafa Asım, Ziyaeddin , Mehmed Akif, Hakkı, Es'ad Efendi namına Hakkı.

(Sayfa 10)

Ulûm-ı Aliyye-i Diniye Şubesi Meclis-i Muallimînin Beşinci İçtimaı

Fi 4 Mart 328 tarihinde Reis Abdurrahman Şeref Beyefendi hazretlerinin taht-ı riyâsetinde in'ikâd etmiştir.

Ma'zeret-i meşrû'alarına binâen onbeş gün müddetle derslerine devam edemiyecek zevâtın vekilleri doğrudan doğruya müdiriyet tarafından intihab ve tayin edilmesi zımnındaki muallimînin fi 8 Kanun-ı Evvel 327 tarihli kararı üzerine Tarih-i Din-i İslam Muallimi Kamil Efendi'ye onbeş gün me'zuniyet verilmiş idi. Muallim-i mumaileyh yeniden bir aya müddetle me'zuniyet talebinde bulunduğunudan ve vekil bulunan Mahmud Esad Efendi hazretleri bir ay daha hizmet-i vekâleti ifâya muvafakat eylediğinden mûmâileyh Kamil Efendi'nin is'âf-ı matlûbu ittifakla mütala'a kılınmışdır.

Meclis-i Muallimîn Reisi Abdurrahman Şeref

Hakkı, Ahmed Midhad Efendi namına Hakkı, Asım, Mehmed Said, Sırrı, Mehmed Es'ad, Abdullatif, İsmail Hakkı Efendi namına Abdullatif, Ahmed Naim, Şakir Efendi namına Ahmed Naim, Mekki bin Azûz

(Sayfa 11)

Ulûm-ı Aliye-i Dîniye şubesinin Altıncı İçtimaı 23 Nisan 328

"1" Fıkıh ve Hikmet-i Teşri muallimi Hasan Fehmi Efendi'nin bir buçuk ay müddet mezuniyetinde dersleri vekil Said Efendi marifetiyle tedris olunduğu ve müddet-i mezuniyeti zamanında kendisi 15 günden fazla bir müddet İstanbul'da bulunduğu halde derslerine devam etmediği gibi müdiriyete müracaat ederek bademe devam edemeyeceğini şifahen beyan ile istifa ettiğini bildirmesiyle mûmâileyhin adem-i devamı ve müdiriyete bu suretle müracaatı ittifâk-ârâ ile istifa olmak üzere kabul olunmuşdur.

"2" Tefsîr-i şerif, Hadîs-i şerif, şifâ-i şerif dersleri imtihanı bademe o sene zarfında kaç sahife tedris olundu ise sahife numaraları birer pusulaya vaz' olunarak o pusulalar bir zarf derununa konulup her efendinin imtihanı kendisine isabet eden numara sahifesinden icra kılınması ittifâk-ârâ ile karargir olundu.

"3" Münhal olan dersleri hey'et-i muallimînden hiçbirisi Meclis-i Muallimîne karşı doğrudan doğruya namzetlik vaz' edemeyeceği ekseriyetle kararlaştırılmıştır.

"4" Hasan Fehmi Efendi'den inhilal eden İlm-i Fıkıh dersine Amasya Mebusu Mustafa Tevfik Efendi talip olduğuna dair müdiriyete takdim ettiği istidası kıraat olundu. Müşârün -ileyhin derece-i iktidarı hey'etimize malum olmadığından taleb-i vâkiin reddine ekseriyetle karar verildi.

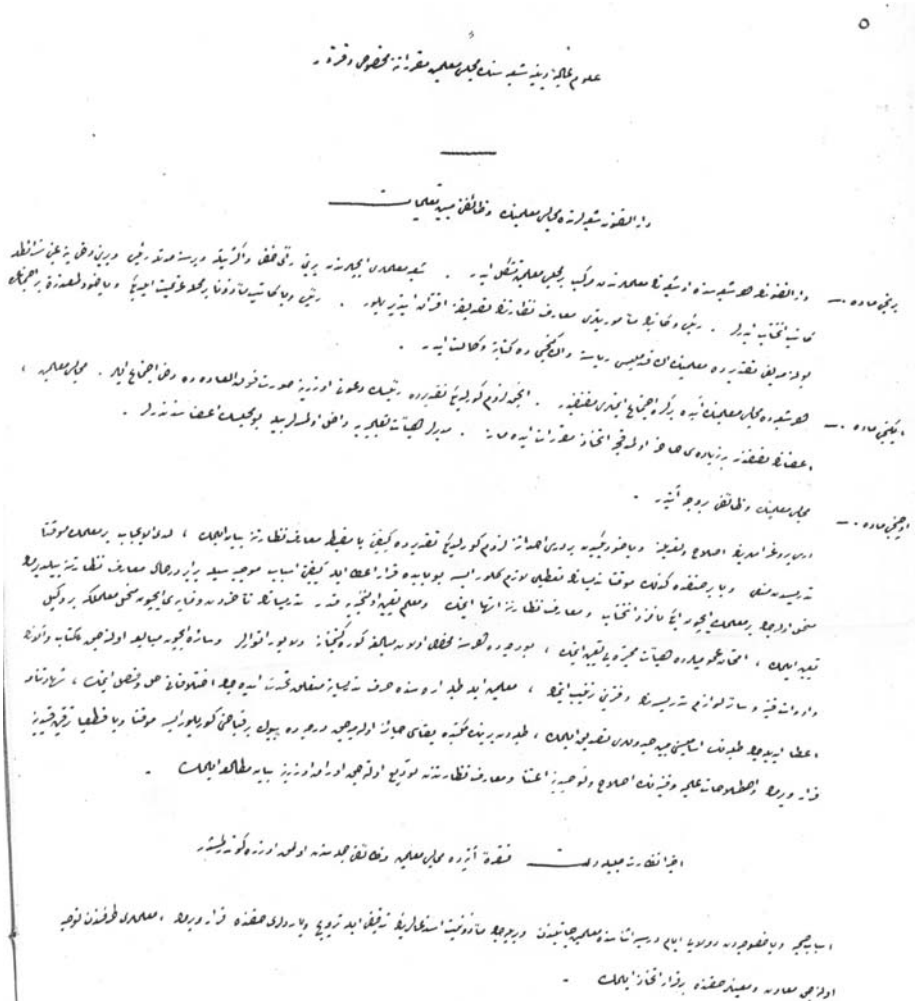
"5" Mezkur derse hey'et-i muallimînden, Sırrı, Mehmed Said, Hüseyin Avni Efendi'lerin namzedlikleri müdir bey tarafına teklif olunup Mehmed Said Efendi iki re'y-i müstenkife karşı intihab olunmuşdur.

"6" Hasan Fehmi Efendi'nin istifası üzerine inhilal eden Hikmet-i Teşri dersi için müdir beyefendi tarafından Mustafa Asım Efendi'nin namzedliği teklif olunup başka bir talib ve namzed de bulunmadığından, Asım Efendi'nin bu dersi için iktidarı derece-i kifayede görülerek ittifâk-ârâ ile intihab olmuş ve Mehmed Said, Mustafa Asım Efendi'lerin asaletleri tasdik-i nezaretpenahiye iktiran edinceye kadar idame-i vekaletleriyle tedrisatı ifa etmeleri taht-ı karara alınmışdır.

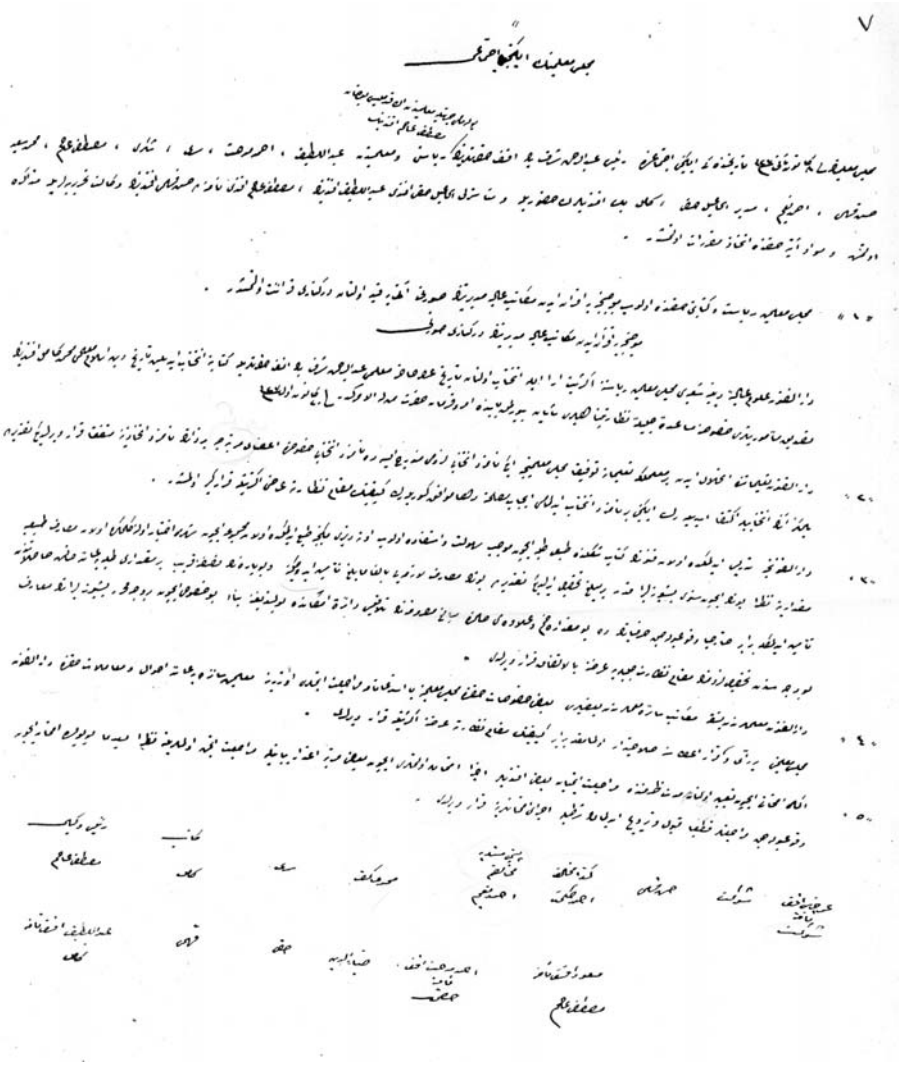
Sırrı, Mehmed Said, Ahmed Mithad, Hüseyin Avni, Ömer Hayri, Asım, Katib Kamil, Meclis-i Muallimîn Reisi Abdurrahman Şeref, Hakkı, Manastırlı İsmail Hakkı namına Hakkı, Ahmed Naim, Hadis-i şerif muallimi Şükrü Efendi namına Kamil.

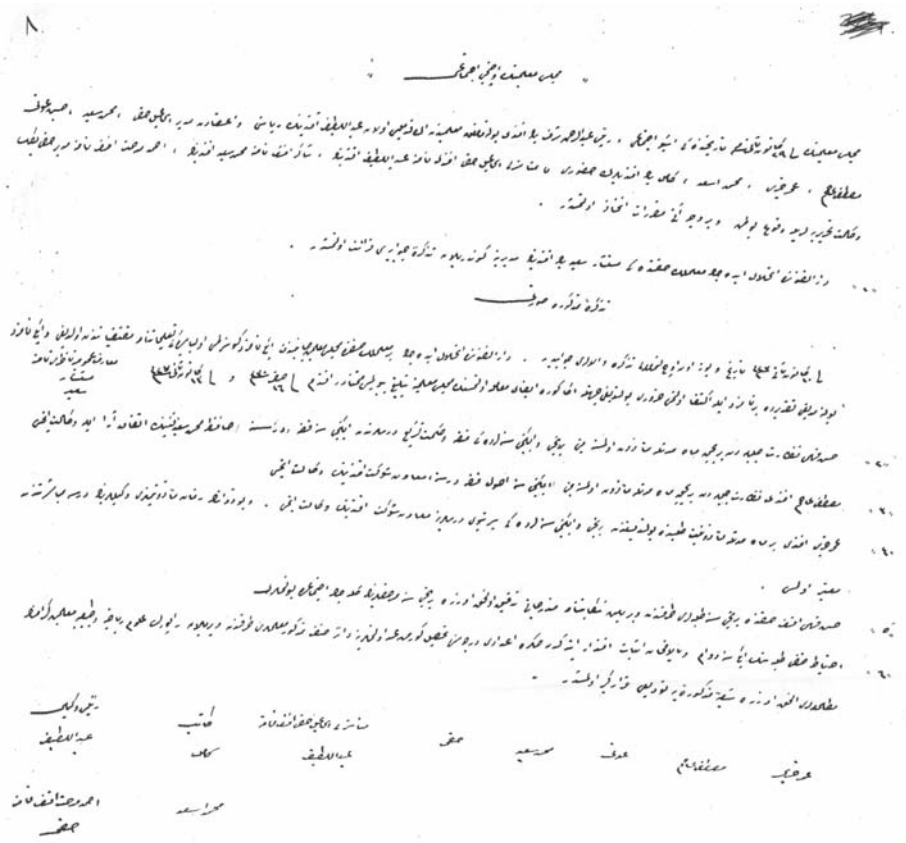
EK 2

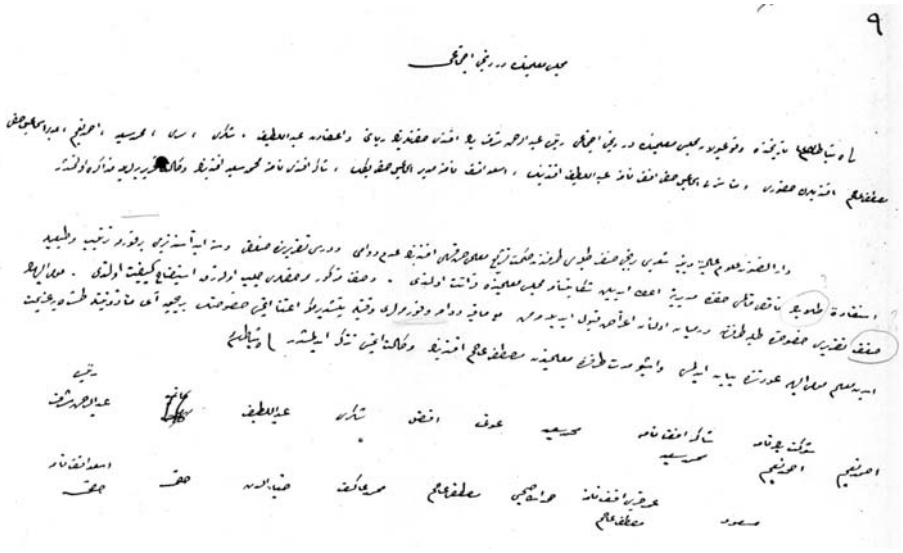
İlahiyat Fakültesi Meclis-İ Muallimîn'in İlk Zabıtlarının Orjinalleri

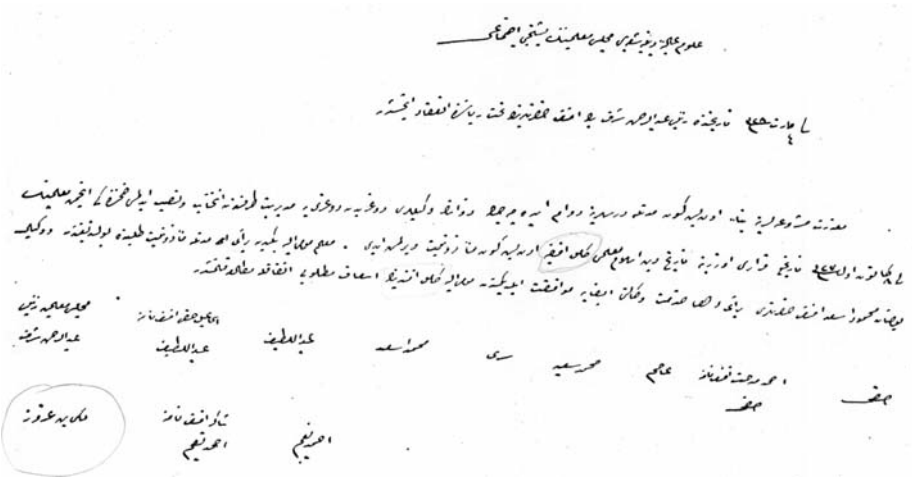

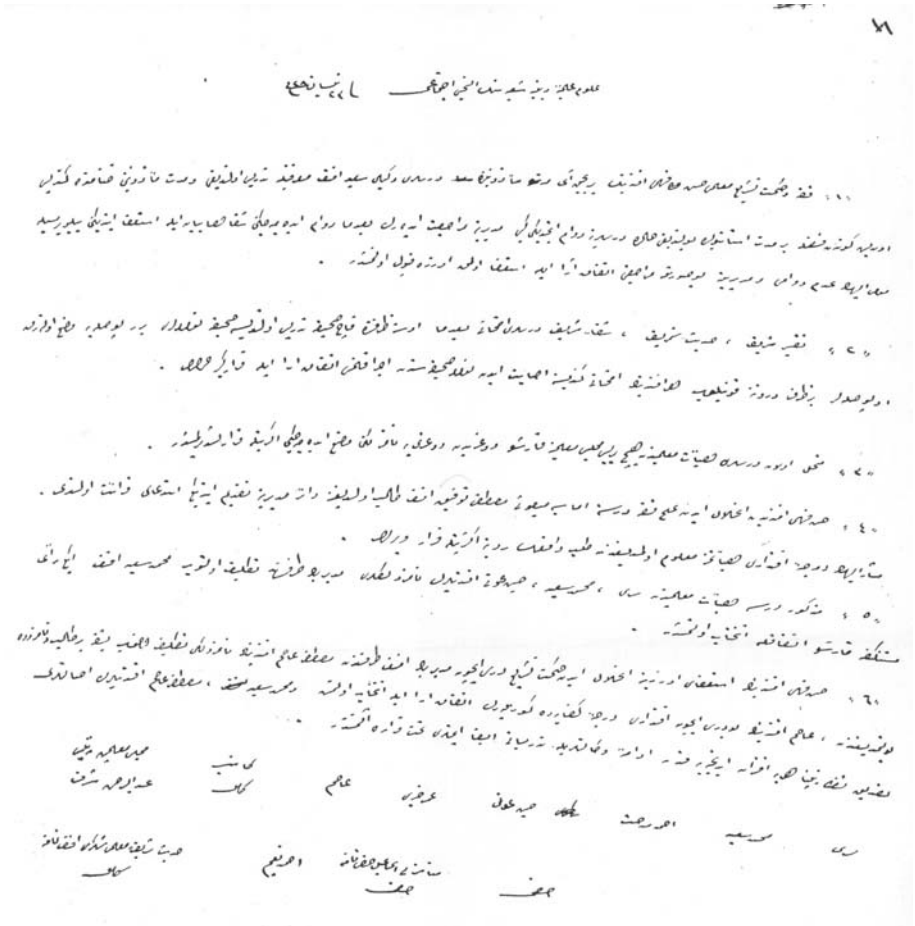

© Center for Values Education

Journal of Values Education
Turkey-, 2007, *5* (13), 9-36

Foundation of the Assembly of Darulfunun Theology Faculty and the First Assembly Records (1911-1912)

◆

Ali ARSLAN, Prof. Dr. *

Istanbul University Faculty of Letters Section of History

◆

Citation- Arslan, A., (2007). Foundation of the Assembly of Darulfunun Theology Faculty and the first assembly records (1911-1912). *Journal of Values Education-Turkey, 5* (13), 9-36 © Center for Values Education

Abstract- The Westernized movement that had took place in the Ottoman State let to establishment of the European stile of University since 1845. (Darulfunun) University which had been opened for three times at last in 1900 had started to offer education for students continuously. In 1900, also Faculty of Theology (Ulum-ı Sheriyye) was founded. During the time of the Second Constitutional Period Istanbul University reorganized and founded assembly of Faculties for development of scientific and scholar freedom. Assembly of Theology Faculty started to work in 24 December 1911. As far as known it is the second example of faculty assembly and its faculty assembly record in Turkish higher education.

Key Words- Faculty of Theology, Theology, Istanbul University, Education.

* **Address for correspondence**- İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ABD, Laleli-İstanbul / Turkey. **E-Mail**: arslanali@hotmail.com